

Borys Tymofiiovych Dolynsky,
 Doctor Degree in Pedagogy, Professor
 at the Faculty of Biology and Health Fundamentals
Halyna Stepanivna Serdyuk

Undergraduate Department of Physical Education, Department of Biology and Health,
 State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University
 named after K. D. Ushynsky», Staroportofrankivska St., 26, Odessa Ukraine

PEDAGOGICAL BASES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' TRAINING IN VALEOLOGICAL EDUCATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

The article is devoted to the problems of valeological education of junior schoolchildren and future primary school teachers' training in the realization of this activity in primary school. A high level of teacher's valeological culture involves a deliberate choice of learning modes and pedagogical technologies which do not do any harm to schoolchildren's health; the ability to build psychologically competent communication with students, colleagues, parents and the ability to lead students to the conscious choice of their lifestyle and behaviour which increases the level of their own and other people's health. Valeological approach in an educational activity, in our opinion, will promote the junior schoolchildren's acquisition of certain sanitary and hygienic knowledge and skills aimed at preserving health. Thus, university students should master valeological knowledge of the factors influencing human health, principles and elements of healthy lifestyle, acquire the skills and abilities of self-assessment of the functional state of an organism, as well as assessing junior schoolchildren's health.

It is while studying at higher educational pedagogical institution, when professional orientation of the personality of a future teacher is formed, there comes mastery of pedagogical techniques and technologies; fundamental knowledge is acquired. Taking into account the above said, it is necessary to help students understand the value of valeological knowledge, responsibility for health (their own children's), and to develop professional valeological ideals. To attain this objective in pedagogical university becomes possible with the help of such subjects as "Fundamentals of Medical Knowledge", "Anatomy, Physiology and Hygiene", "Human Anatomy", "Human Physiology", and the implementation of the integrated optional course "Basics of Individual Health" which enhances interdisciplinary ties and plays the role of the backbone.

Keywords: valeology, healthy lifestyle, health saving technologies.

Подано до редакції 12.01.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Бозуш

УДК 378.937 + 373.126 + 371.398

Тетяна Григорівна Жаровцева,
 доктор педагогічних наук, професор,
 декан факультету дошкільної педагогіки та психології
 Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
 імені К. Д. Ушинського», вул. Ніщинського, 1, м. Одеса, Україна

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ПОБУДОВИ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

У статті розглядається сутність і проблеми ефективності формування професійного потенціалу студентів педагогічних закладів шляхом визначення стратегії змісту та організації навчальних дисциплін на прикладі курсу «Сімейна педагогіка», визначено принципи побудови змісту навчального курсу та компоненти готовності студентів до роботи із сім'єю, розкрито відповідні методи та засоби реалізації змісту навчального курсу та обґрунтовано низку методичних рекомендацій щодо організації педагогічної взаємодії вихователя із сім'єю у вихованні дошкільників.

Ключові слова: навчальна дисципліна, стратегія, студент, сім'я, сімейне виховання.

Побудова навчальних дисциплін шляхом визначення послідовності змістів освіти вимагає додаткових підстав. Якщо в цілому традиційна освіта орієнтується на пасивного індивіда, який намагається запам'ятати і потім повторити, то альтернативні форми освіти виходять з ідей: креативної особистості, її активності, групової роботи (колективного мислення і творчості), необхідність спеціальної семіотики (схеми, наративи, дискурси), що дозволяють здійснювати рефлексію і створювати нове, розуміння важливості різних форм комунікації (діалог, кон-

сенсус, компроміс), культивування нових форм духовності і відповідальності. Новий досвід освіти, що складається на основі цих ідей, безумовно, потребує усвідомлення, концептуалізації, трансляції та організації. Саме тут широке поле діяльності сучасної методології, яка в співдружності з філософією освіти і іншими гуманітарними і соціальними науками може сприяти становленню сучасної педагогічної освіти. Насамперед мова йде про культуру мислення (логіка, рефлексія, схематизація, об'єктивізація та ін.).

Як приклад реалізації зазначених ідей вважаємо

варіант побудови курсу «Сімейна педагогіка». Зміст дисципліни визначається наступними факторами: педагогічними завданнями, проблемами, які стоять у відповідній дисципліні, підходом і засобами, аудиторією студентів, конструктивними і проектними процедурами, досвідом викладання.

Таке соціальне замовлення суспільства визначило завдання удосконалення змісту професійно-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з сім'єю. Окремі питання такої підготовки розглядалися в дослідженнях Ю. П. Азарова, О. Л. Зверевої, Л. М. Маценко, О. А. Шостакович. Але шляхи, розроблені вченими, передбачають лише фрагментарні засоби формування, що не складає сутність цілісної системи професійних уявлень про виховну систему в сім'ї.

Метою статті стало обґрунтування варіативності стратегії побудови навчальних дисциплін під час підготовки фахівців з дошкільної освіти, а саме курсу «Сімейна педагогіка», що забезпечує ефективність формування професійного потенціалу студентів у взаємодії з сім'єю. Виходячи з цього, було поставлено завдання визначити основні змістові напрями вдосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з сім'єю.

Навчальний курс спрямовано на формування у студентів інтересу до проблем сімейної педагогіки, освідомлення перспектив розвитку сучасної сім'ї та сімейного виховання. Він передбачає ознайомлення студентів з варіативними моделями сім'ї і сімейного виховання, ефективними педагогічними технологіями домашнього виховання дошкільників. Важливою складовою курсу з'являється розвиток у студентів вмінь психолого-педагогічної діагностики особливостей сімейного виховання, аналізу проблемних ситуацій в сімейному вихованні та здібностей до їх творчого вирішення.

Під час розробки навчального курсу «Сімейна педагогіка», ми керувалися принципами: єдності соціально-морального, загальнокультурного та професійного розвитку особистості майбутнього фахівця в умовах гуманізації педагогічної освіти; систематичності – здійснення фундаментальної загально професійної, спеціальної та індивідуальної підготовки педагога; варіативності – урахування інтересів та потреб кожного студента; вибору форм і методів навчання та контролю знань відповідно до потреб теперішнього і прогнозу на майбутнє; органічного зв'язку теоретичного курсу з майбутньою трудовою діяльністю фахівців в соціумі; наступності – опори на загально культурологічну підготовку у вищому навчальному закладі і можливість подальшого підвищення своєї кваліфікації; гуманізації і демократизації освіти, які сприяють розвитку активності та творчості студентів.

В результаті засвоєння навчального курсу «Сімейна педагогіка» студенти придбають знання основ філософії сім'ї та сімейних стосунків, сімейної психології, особливостей професії «сімейний психолог». Вони оволодівають вміннями з досліджень соціальних та соціально-педагогічних процесів та явищ в мікро середовищі сім'ї, факторів, які прискорюють або здержують процес самореалізації особистості з

організації виховної роботи в мікро соціумі. Майбутні фахівці придбають навички складання індивідуальних програм виховання в сім'ї, визначення відповідних методів та прийомів співпраці з батьками з питань організації виховання дошкільників.

Відмінною рисою такого курсу з'являється те, що в ньому реалізуються не лише освітня, але і розвиваюча роль навчання. Опора на домінуючу мотивацію навчальної діяльності студента підвищує ефективність навчання. Будування такого курсу має також додержуватися принципу: щоб навчитися розуміти і допомагати у вихованні іншим людям, вихователь повинен добре розуміти і удосконалити себе.

Аспект надання допомоги сім'ї у вихованні дітей передбачає комплекс спеціальних вмінь та навичок. Сімейний педагог повинен вміти навчати батьків тим необхідним навичкам та засобам поведінки, яка в них не сформована, але без яких вони не спроможні успішно здійснювати виховання дітей в сім'ї.

Відомо, що методи сімейного виховання можна розділити на дві групи. Першу групу методів складають методи повсякденного спілкування, ділової, довірливої взаємодії. Ця група методів включає в себе: метод поваги дитячої особистості і метод переконання. Сімейний педагог повинен вміти показати батькам, через які прийоми може реалізуватися цей метод. Такими можуть бути: обговорення різноманітних питань життя у довірливої розмові, розуміння, довіра, спонукання, співчуття, критика, застереження.

Другу групу методів складають методи педагогічного та психологічного впливу вихователя на особистість дитини з метою корекції її свідомості та поведінки. Такими методами можуть користуватися батьки, якщо у дитини виникають проблеми. Ця група методів включає: метод звернення до свідомості, метод звернення до почуттів, метод звернення до волі та вчинку. Педагог також повинен показати, через які прийоми реалізується ця група методів. Звертатися до свідомості дитини можна через приклад, роз'яснення, актуалізацію мрії, зняття напруги у стосунках. До почуттів дитини звертаються як батьки, так і педагоги через почуття справедливості, самолюбство, жалість та ласкавість, захоплення та покарання.

Таким чином, підказана батькам система методів та прийомів у виховному процесі повинна бути трансформована в реальні співвідношення в сім'ї за допомогою педагога і утворюють виховне середовище, комфортне для усіх членів сім'ї.

Цей курс також є відповідний внесок і в підготовку майбутніх фахівців до шлюбу. Тому існує проблема вивчення думки студентів що до їх готовності до сімейного життя, до факторів, які впливають на підготовку до сімейного життя. Як показали результати дослідження на факультеті дошкільного виховання лише 20% студентів вважають себе готовими до сімейного життя. Це ті студенти, яким в першу чергу своя сім'я, друзі допомогли зрозуміти суспільну та особистісну для них важливість питань шлюбу та сім'ї. Цікаво підкреслити, що в додатковій підготовці до сімейного життя мають потребу з пи-

тань фізіології та психології стану чимало усі майбутні фахівці. Частина молодих людей не хотіла б мати сімейні стосунки такими, які вони бачать у своїй родині.

Слід констатувати, що проблеми сім'ї хвилюють майбутніх батьків: "тому, що це питання стоїть перед нами в майбутньому; треба буде будувати сім'ю, стати мамою; не зробити помилок; бажання мати доброго чоловіка і в загалі щасливу сім'ю", - відповідають студенти під час опитувань. На жаль чимало студентів міркують над моральною стороною стосунків, юридичними та соціальними факторами сімейного життя. Вони не дуже чітко уявляють собі свої майбутні громадянські та батьківські обов'язки, не дають собі звіт про те, як цей досвід буде впливати на їх сімейні стосунки.

Ураховуючи також багатофакторність, складність та високу динамічність навчально-виховного процесу, необхідно направити зусилля на підняття їх загального культурного рівня, майбутнього сімейного життя, на виховання відповідного відношення до суспільства і до себе, фіксувати увагу на питаннях соціально-рольових статевої різниці.

Окрім того, фахівець в галузі сімейного виховання буде готовим до вирішення складних проблем сімейних стосунків своїх вихованців, якщо він сам має відповідну підготовку як кваліфікований та професійно підготовлений педагог.

На наш погляд, стратегія і тактика роботи педагога з сім'єю і дітьми повинна ґрунтуватися на таких обставинах: соціальна незахищеність дітей тісно пов'язана з процесом розриву шлюбів тому, що з цього моменту в багатьох сім'ях починається деформація особистості, порушається атмосфера психологічної підтримки дитини; велика кількість неповних сімей не розташовують необхідним мінімумом умов що до підготовки дітей до майбутнього сімейного життя; сім'ї, де зростає одна дитина, не складає в повній мірі життєвого простору для його соціалізації і умови для прояви багатьох соціальних ролей.

Розвиток професійного напрямку у студентів посилюється при виконанні дипломних робіт. Благодажною підставою для формування розуміння студентами мети своєї майбутньої професії з'являється актуальність тем дипломних робіт. Приведемо приклади таких тем: "Виховання дітей в неблагополучних сім'ях", "Педагогічна культура батьків як умова удосконалення сімейного виховання", "Виховання дошкільників в різних типах сімей", "Особливості виховання дітей в неповних сім'ях" та ін. Робота над дипломним проектом приводить до усвідомлення мотивів своєї діяльності, формує схильність займатися соціально-педагогічною роботою, розвиває навички творчого пошуку.

В процесі роботи щодо підготовки студентів до взаємовідносин з сім'єю ми уявили, що успішність забезпечують умови, в основу яких покладено реальні факти, які характеризують проблеми сучасної сім'ї, сімейного виховання та методи, які сприяють придбанню спеціальних вмінь та навичок в роботі з сім'ями різних типів. Тому програма підготовки майбутніх фахівців будується на інтегровані основі та наступності, яка досягається за урахуванням на-

скрізних психолого-педагогічних ідей, пріоритету синтезу його методологічної та практичної підготовки.

Критеріями ефективності формування професійної готовності студентів до роботи з сім'єю під час вивчення курсу «Сімейна педагогіка» були виділені знання, уміння, відносини. При цьому ведучими показниками були:

Когнітивний компонент – знання теоретичних основ сім'ї як педагогічної системи, знання змісту педагогічної взаємодії з сім'єю дитини, знання наукових підходів до вивчення сім'ї і педагогічній взаємодії з нею. Результативним для формування когнітивного компонента виявився метод «колективного формування глосарія». Складання глосарія на теоретичних заняттях дав можливість кожному студенту взяти участь у формуванні понятійного апарата предмета, що значно підвищило ціннісно-сенсову значимість знань про сім'ю і сприяло їхньому кращому засвоєнню. При цьому студенти відзначали, що під час педагогічної практики власні словники допомагали їм при розробці проектів взаємодії з сім'ями дошкільників.

Технологічний компонент - уміння вибрати і реалізувати адекватні зміст, методи, форми педагогічної взаємодії з сім'єю дитини, уміння організувати педагогічну взаємодію з сім'єю, уміння рефлексувати педагогічну взаємодію з сім'єю дитини, уміння розробити проект педагогічної взаємодії з сім'єю. Технологічний компонент формувався на основі методики розробки проектів педагогічної діяльності. Технологія моделювання включала назву проекту; обґрунтування проекту; постановку проблеми, мету і завдання проекту; заходи, проведені в ході проекту; етапи реалізації проекту, обґрунтування вибору методів, очікувані результати. Слід зазначити, що осмислена проектувальна діяльність у навчанні студентів у цілому займає менше місце, чим пізнавальна діяльність. Це підтверджує правомірність включення проектувальної діяльності в сукупності з елементами реальної професійної діяльності в комплексне вивчення курсу «Сімейна педагогіка».

Дослідницький компонент – уміння вивчати педагогічний потенціал сім'ї, уміння вивчати педагогічну взаємодію з сім'єю дитини, аналізувати власний досвід педагогічної взаємодії з сім'єю, здійснювати моніторинг такої взаємодії. Дослідницький компонент ми вважаємо за необхідне у формуванні професійної готовності до роботи з сім'єю, тому що в період динамічних змін у соціальній реальності діагностичні здібності майбутнього педагога стають ведучим засобом самовдосконалення й удосконалювання педагогічного процесу. Під час його формування студентам пропонувався пакет діагностичних методик для виявлення особливостей розвитку, виховання, навчання дітей у сім'ї, результативності взаємодії з сім'єю. На підставі психолого-педагогічної діагностики студенти створювали проекти взаємодії з сім'єю. Практика показує, що формування дослідницьких умінь студентів, актуальних в умовах динамічної реальності життєдіяльності сім'ї, не здійснюється при традиційному підході до навчання. Це негативно впливає на формування

професійної готовності до педагогічної взаємодії з сім'єю.

Ціннісно-сенсовий компонент: визнання цінності сім'ї як педагогічної системи, визнання цінності педагогічної взаємодії з сім'єю дитини, визнання цінності власної професійної готовності до такої взаємодії, визнання цінності дослідження педагогічного потенціалу сім'ї. Спосіб формування ціннісно-сенсової позиції студента у взаємодії з сім'єю – створення системи сенсовідтворених контекстів педагогічної діяльності. Таку систему сенсовідтворених контекстів навчальної діяльності ми заклали в «індивідуальну освітню програму студента» при вивченні курсу «Сімейна педагогіка», що пропонує студентам вибір засобів формування власної професійної готовності, з огляду на спрямованість їхніх інтересів. У нашому розумінні – це індивідуальна модель формування власної професійної готовності, розроблена студентом на основі навчальної програми й особистісних потреб і можливостей. Формуючи індивідуальну освітню програму, студент визначає тимчасову і просторову перспективу самостійної навчальної діяльності. Студент сам визначає форму діяльності, міру розгорнення діяльності (повнота уявлених дій), міру самостійності (міру допомоги викладача в ході спільної діяльності по формуванню професійної готовності), міру освоєння діяльності (ступінь швидкості виконання програми).

Студентам пропонуються комплекси навчальних завдань з кожної теми курсу. З запропонованих завдань вони обирають ті, які найбільшою мірою відповідають їх індивідуальним потребам і особливостям. Розробка і реалізація таких програм відповідає особистісно-діяльній підходу в підготовці студентів, що вимагає самостійної пізнавальної і практичної діяльності студентів, тобто активної співучасті в розробці змісту курсу.

В оцінці знань студентів в ході поточного контролю використовуються тести як одна з результативних форм. Педагогічне тестування, яке пропонувалося студентам, має істотні переваги в порівнянні з традиційними методами контролю. Насамперед – це об'єктивність, ефективність і диференційованість контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азаров Ю. П. Семейная педагогика / Ю. П. Азаров. – СПб. : Вектор, 2011. – 400 с.
2. Зверева О. Л., Ганичева А. Н. Семейная педагогика и домашнее воспитание: Учеб. пособие. / О. Л. Зверева, А. Н. Ганичева – М.: Изд. АСАДЕМА, 2000.- с.160.
3. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : навч. посіб. / Л. М. Маценко. - К. : ДАКККіМ, 2009. - 147 с.
4. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. Е. Г. Силаевой. – 2-е изд., стереотип. – Москва: Издательский центр «Академия», 2004 г., с.48.
5. Шостакович О. А. Педагогика семьи./ О. А. Шостакович – Иркутск, 2000. – 56 с.

Татьяна Григорьевна Жаровцева,

доктор педагогических наук, профессор,

декан факультета дошкольной педагогики и психологии

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского» ул. Нищинского, 1, г. Одесса, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ СТРАТЕГИИ ПОСТРОЕНИЯ УЧЕБНЫХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ

Новый формат образования требует осознания, концептуализации, трансляции и современной организации. Традиционное образование ориентируется вообще на пассивного индивида, который пытается запомнить и потом повторить, альтернативные же формы образования исходят из идей: креативной личности, ее активности, групповой работы, необходимости специальной семиотики (схемы, нарративы, дискурсы), позволяющие осуществлять рефлексивность и создавать новое, понимание важности различных форм коммуникации, культивирование новых форм духовности и ответственности. В качестве примера реализации указанных идей считаем вариант построения курса «Семейная педагогика». Содержание дисциплины определяется следующими факторами: педагогическими задачами, проблемами, которые стоят в соответствующей дисциплине, подходом и средствами, аудиторией студентов, конструктивными и проектными процедурами, опытом преподавания.

Целью статьи стало обоснование вариативности стратегии построения некоторых учебных дисциплин при подготовке специалистов по дошкольному образованию. Учебный курс «Семейная педагогика» направлен на формирование у студентов интереса к проблемам семейной педагогики, осведомления перспектив развития современной семьи и семейного воспитания. Он предусматривает ознакомление студентов с вариативными моделями семьи и семейного воспитания, эффективными педагогическими технологиями домашнего воспитания дошкольников. Важной составляющей курса является развитие у студентов умений психолого-педагогической диагностики особенностей семейного воспитания, анализа проблемных ситуаций в семейном воспитании и способностей к их творческому решению. В процессе работы по подготовке студентов к взаимоотношениям с семьей мы представили, что успешность обеспечивают условия, в основу которых положены реальные факты, которые характеризуют проблемы современной семьи, семейного воспитания и методы, которые способствуют приобретению специальных умений и навыков в работе с семьями разных типов. Поэтому программа подготовки будущих специалистов строится на интегрированной основе и преемственности, которая достигается за учетом сквозных психолого-педагогических идей, приоритета синтеза его методологической и практической подготовки.

Ключевые слова: учебная дисциплина, стратегия, студент, семья, семейное воспитание.

Tatiana Zharovtseva,

*Doctor of Pedagogical Science, Professor,
Dean of the Department of Pre-school Pedagogics and Psychology,
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University
Named after K. D. Ushynsky», Nischinsky Str., 1, Odessa, Ukraine*

MODERN BUILDING STRATEGIES OF THE ACADEMIC DISCIPLINES AIMED AT DEVELOPING PROFESSIONAL POTENTIAL OF FUTURE EDUCATORS

The new format of education requires understanding, conceptualizing, broadcasting and modern organization.

Traditional education is generally focused on a passive individual who tries to remember and then to repeat; the alternative forms of education, in their turn, proceed from these ideas: creative personality, personality's activities, group work, need of special semiotics (schemes, narratives, discourses) which allow to reflect and create a new understanding of importance of various forms of communication, the cultivation of new forms of spirituality and responsibility. The course "Family Pedagogics" is aimed at realizing the specified ideas. The content of the discipline is determined by the following factors: pedagogical tasks and problems set in the appropriate discipline, approach and means, audience of students, constructive and design procedures, teaching experience.

The aim of the article is justification of strategy variability to build some academic disciplines which facilitate specialists' training in the sphere of preschool education. The training course "Family Pedagogics" is aimed at developing students' interest in the problems of family education, awareness of development prospects of a modern family and family education. It provides acquaintance of the students with variable models of a family and family education, effective pedagogical technologies of home education of preschool children. An important component of the course is the development of students' skills of psychological and pedagogical diagnostics of family education, the analysis of problem situations in family education and abilities to solve them creatively.

In the course of students' training to interact with a family we suggested that success is provided by the conditions, which are based on real facts which characterize the problems of modern families, family education and methods, which contribute to acquisition of special skills within the work with families of different types. Therefore, the program of future specialists' training is based on the integrated basis and continuity, which is achieved through taking into account the psychological and pedagogical ideas, the priority of the synthesis of their methodological and practical training.

Keywords: discipline, strategy, student, family, family education.

Подано до редакції 23.01.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Бозуш